



19 94
Årgång 10

Ja, hej igen! Detta är den 10:e Årgången av vår lilla Årsskrift. Jubileum alltså. Hur många trodde att vi skulle klara av det att hålla liv i den efter det första flämtande försöket. Apropå försök så drog vi de första Årgångarna på en vanlig hemkopiator, och resultatet var väl inte alltid perfekt.

Så här till jubileet tänkte vi komma med ett temanummer: Fiske. Redan i Årsskriften 1986 hade vi en artikel om fiske. Den ingår nu i omarbetat skick i årets skrift. Dels därför att 1986:an var svårläst på ett par ställen av ovan angivet skäl, dels därför att många nya medlemmar kommit till, och så inte minst man vill ha skriften så heltäckande som möjligt inom sitt redovisningsområde. Jag är rädd för att det kan förekomma missuppfattningar och även fel från min sida, så Du käre läsare som vet mer än jag, skriv några rader så att jag redan till nästa år kan korrigera mig.

RED: BOSSE WIKLUND SIKMARÖ 1050
760 17 BLIDÖ
TEL: 0176-81302

Gamla årgångar av medlemsskriften

I Hembygdsföreningen har vi ett mindre lager av gamla årgångar. Det äldsta drogs på en hemkopiator och vi gjorde kanske en överupplaga på max 10 ex. Sedan har Norrtälje kommun hjälpt oss och då har det blivit litet mer. Vi kan nu erbjuda de gamla årgångarna för 20:-/st + Postens porto.

Vi har i lager:

Årgång 1986	20	ex
1987	5	ex
1988	-	
1989	5	ex
1990	5	ex
1991	3	ex
1992	27	ex
1993	39	ex

Är Du intresserad? Skriv till red. Bosse Wiklund, Sikmarö 1050 760 17 Blidö. Först till kvarn.... Skicka inga pengar i förskott!

Från och med denna årgång har vi fått hjälp med databehandling av artiklarna. Därav det nya utseendet.

Eftersom detta är ett temanummer har alla de gamla fasta rubrikerna utgått i år men vi kommer igen nästa år som vanligt. Så ha tålamod!

Årets medlemsskrift kommer väldigt sent men det beror på att alla artiklar skrivits om på dataskrivare. Det finns dock metoder att komma förbi flaskhalsarna, så jag har lärt och tänkt om en hel del.

© 1994 Bo Wiklund

Sättning & Layout Jan Peter Bergkvist

Vasen - vårt äldsta fiskeredskap ?

Det är naturligtvis ytterligt svårt att fastställa hur de första människorna här i Norden bar sig åt för att fånga fisk. Det finns ju faktiskt metkrokar av ben bevarade från stenåldern, men var de först? Metkroken är ju trots allt en tekniskt avancerad "fiskfångare".

Hur länge har för övrigt människor bott i Sverige ? När jag gick i skolan för mer än 50 år sedan talade man om 10.000 år, men nu lutar det åt att de första invandrarna kom via landryggen från Danmark redan för 12.000 år sedan. Då låg väl fortfarande resterna av inlandsisen kvar i våra trakter.

Men det var också då somrar och vintrar som i dagens Antarktis och på Grönland. Dessutom skedde inte avsmältningen så successivt jämnt som man tidigare trott, utan kallare och varmare perioder avlöste varandra. Med detta och med ökande vattenstånd i "Östersjön" i takt med avsmältningen kom ispackarna i rörelse. Isberg kalvades loss och kom på drift för att fastna på något grund och sedan ligga där och skava. Så slipades vår bergrund till dagens mjuka former, älskade av alla skärgårdsvänner. Stenar fastnade i isens undersida och drog rännor och spår i graniten. Sten maldes till grus, grus till sand och lera, allt transporterades med jökelälvar och smältvatten till att fylla sprickdalar, skrevor och till att bilda åsar. Nu var Östersjön rent sötvatten. Så småningom bröt sig vattnet väg genom malarlandskapen och ned mot Västkusten. Istidens nedpressning av landet hade slutat och sedan trycket upphört började en försiktig landhöjning.



Stenfördämning med vasar för att fånga lekgäddor

Vi vet alltså hur de första människorna kom till Sydsverige men hur kom de hit till landet norr om "Svea Älv" ? Jo vi vet att det fanns stenåldersbebyggelse i vissa delar av Nordnorge den så kallade Komsakulturen redan under slutet av istiden. Det var Golfströmmen som gjorde en smal kustremsa isfri eller närmast isfri. Människorna var säkert liksom sydsvenskarna jägare och eventuellt fiskare. Man vandrade efter bytesdjuren och hade endast i undantagsfall fasta boplatser. Komsakulturen har efterlämnat runda "husgrunder" ungefär som fasta kåtor i senare tid. Kom dessa människor från öster eller?

Östersjön var som sagt rent sötvattensfylld och fiskarterna anpassade efter det. Gäddan fanns

där liksom braxen och iden, men vår älskade strömming hade ännu inte gjort entré.

Gäddan har en vana att söka sig upp och leka på våröversvämmade strandängar och det visste människorna. Man stenade igen för vattnet och lämnade bara en lite öppning kvar åt gäddorna. I öppningen placerade man några riskvaslar, vasar, så att gäddorna körde in i riset. Sedan gällde det för fiskaren att snabbt kasta upp vasen på land. Det här gick bra med lekgäddor men andra årstider var metoden helt oduglig. Den gick heller knappast att använda i ytterskärgårdarna.



För att man skall kunna fiska med en vase måste naturligtvis fisktillgången vara mycket god. Ändå användes den här i Norden ända in på 1800-talet och den lär även ha använts av Nordamerikas indianer.

Vasen var ju känd sedan romarna. Där var vasen, risknippet en symbol för polisväsendet. Romarnas vase kallades fascies och gav så småningom upphov till ordet fascism men då ha vi för länge sedan lämnat fisket.

Det här redovisade fisket med vase har genomforskats av Ernst Klein, han som startade kustundersökningen i Nordiska Museets regi.

Jag vet inte vem som förbättrade vasen, kanske var det redan under stenåldern. Man försåg den med vidjeringar utanpå och flätade med enbast för att öka hållfastheten hos redskapet. Nästa steg blev att bygga upp en strut kring ett antal ringar. Praktiskt gick det till så att man knådade en platta av lera och ställde spröt i en ring. Från början var de av sälg och hassel, långt senare av en. Så baddade man ringar av granris eller en och snodde ihop. Sedan flätades de fast på plats med enbast. Från början var nog struten hopsnodd i bakändan och fiskren måste stå på pass när fisken gick in i fällan. Men så satte man till en spärrkrage vid öppningen framåt (samma ide som långt senare i ryssjan). Nu måste man också ha en öppning i bakändan vilken täcktes med en plugg.

Den här utvecklade varianten av en vase hade förmodligen samma användningsområde som sina föregångare. Men så kom någon på att lägga ut en rad stenar i en lekstrand och leda gäddorna mot

vasens korg. Nu hade vi så en föregångare till ryssjan eller "kasse" som vi säger här i skärgårn.

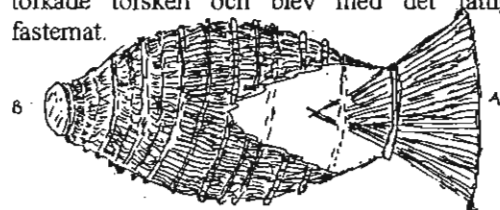
Ordet kasse är troligen nära besläktat med katsa vilket leder oss in i nästa utvecklingsfas. Vasen är anfader till ett flertal olika fiskeredskap.

Vi börjar med katsan som består av en ram av trä, hopdymlad. I ramen borrar man två rader hål.

Den yttre i rät vinkel mot ramen den inre i cirka 45° vinkel. I hålen satte man långa kvistar av pil- och sälg, senare även av gran. Den inre raden fick bilda en tratt med en 4 - 5 tums öppning, den yttre drogs ihop i en längre strut som åtminstone till att börja med knöts ihop, senare blev det en plugg att vittja genom.

Katsan var alltså ett flyttbart redskap som kunde användas i sund och i rinnande vatten. Jag har sett dem i början av 1980-talet på finska sidan av Torne älv men de finns omtalade på många håll.

Målet för det här fisket i våra trakter var gäddan. Gäddor har ätits färska, stekta eller kokta, och i liten utsträckning saltats ty "det var som benen växte i gädduschlingarna i laken" tyckte man. Men så har de också spilats och torkats som man fortfarande gör med klippfisk i Norge. Nu har vi kommit så långt fram som till slutet av vikingatid och medeltid. Torkade gäddor var billigare än den torkade torsken och blev med det fattigmans fasternat.

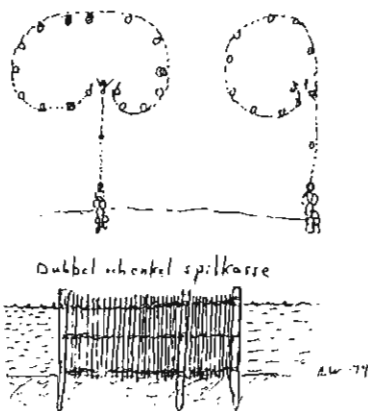


Enkelt Kasshus utan ginarmar
för lek gädda (När uppskuren)
A. Ingångsträtt (Kass'ale)
B. Träplugg. Här lades fingern ut

Värdet av exporten av torkade gäddor (och torsk) kan jämföras med värdet av osmundsjärn och träbjärn. Det är nu vi får skärgårdens första ekonomiska storhetstid och sådana handelsplatser som Köpmanholm på Yxlan skapas. Långfarna, knarna, med full last av kontinentens handelsvaror möter skärgårdsborna, och hade inte skärgårdens gäddor varit attraktiva hade skärgårdsborna inte haft något att handla för. Det fanns naturligtvis också sältran, sälskinn och inte minst utter med i bilden.

Vasen lever säkert kvar på sina håll även om vi i dag inte vet det, för den skall komma tillbaka i början av 1800-talet och då som "kassus" i en ålryssja!

Men vidare i texten. Vi har en annan föregångare till ryssjan och även kanske till mjärden. Jag tänker på spillkassen eller rättare *spillkassen* (av spila = spjåla) jfr. gäddspila, Spillersboda.



Spilkassen består av ett antal i sjöbottnen nedslagna stolpar. Mellan dem sitter smala träspjålor som hålls ihop av tre flätade band (nuförtiden av galvad ståltråd) spjålorna (käpparna) brukade vara 2 - 3 alnar vilket blir 0,6 - 1 m i dagens mått. Vid de bottenfasta stolparna fästes spjålmatan med löpögglor i form av vidjor som baddats över öppen eld och formats ungefär som när man gjorde gärsgård, och sattes dikt mot botten.

När vårisen svartnade och började bli dålig var det dags att tänka på spillkassen. Man högg upp vaken, kontrollerade alla stolparna, slog ned nya om isen tagit de gamla och så fäste man spjålmatan på plats. Spilkassen kunde vara enkel eller dubbel.

I den enkla spillkassen hade man en ginarm som gick ut vinkelrätt från stranden eller en stenarm som man lade ut permanent från land, sedan gick den runt i en stor båge så att kasshuset formades och tillbaks till ginarmen, se figur.

Den dubbla spillkassen hade en rak ginarm som ledde in i kasshuset vilket skapades som en stor njurförmig båge. Här kunde gäddor och annan fisk gå in på vilken sida som helst av ginarmen. När man vittjade spillkassen använde man en stor häv. En spillkasse kunde ge ett par hundra skålpund gädda per säsong (ca 100 kg.).

Spilkassen användes mest i vassvikar som t.ex. Sikmarsundet. De användes ännu under första världskriget och jag har sett och mätt upp rester av dem på 1960-talet. De sista femtio åren stod de bara och rutnade då ingen skötte dem.

Kassar och ålryssjor.

När man binder en ryssja eller kasse som det heter här i skärgården så använder man sedan gammalt bindnål och kavel. Kaveln ger maskans storlek från småmaskiga spiggnät till sålnät.

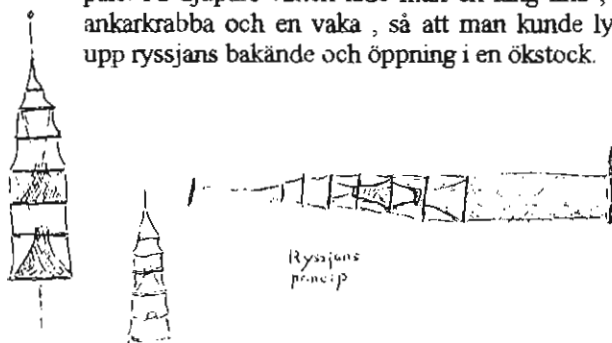
Den första maskan slår man två varv runt kaveln (maskan har ju dubbel stolplängd). Många knöt den med råbandsknop denna första maska, därefter träder man en snörtamp genom maskan och knyter så att råbandsknopen sitter på halva maskhöjden. Snöret fäster man i byggtvans gren och så förfångar man maskorna växelvis på samma sätt som när man bygger nät. När man fått

tillräckligt antal maskor fängade man varannan maska som vid nätbygge. Mycket vana kassbyggare använde en ände av fiskegarn eller segelgarn men för nybörjare var det lugnast att ha en ståltråd då man såg bättre hur man skulle göra.

När man sedan band (byggde) ryssjan så gick man runt, runt. Men ryssjkassen skall ju inte bara vara ett rakt rör utan vara sakta avsmalnande och för den skull tog man in med två maskor i en, ungefär som en van stickerska. Förr hade kassen en träram (fyrkantig) i mynningen, men den ersattes i vårt århundrade av en fyrkantig ram av 4 - 5 mm galvad tråd som lötts ihop. För att hålla upp ryssjan - kassen var den försedd med ringar, de var i gammal tid av en men senare kom rottingen och slog ut det gamla.

För att nu inte fisken bara skulle vifta på stjärten och gå ut igen så måste det finnas spärrar (hinder). Man band en ny tratt med samma maskantal och storlek som själva kassen hade vid träramen - metalltråden. Den slutade i sin innersta del med ett hål cirka 5-6 tum. Denna "tratt" spändes i bakändan upp och sträcktes med tunna linor till lämplig ring så kallade linbastor eller bara bastor.

För säkerhets skull hade kassen - ryssjan flera trattar efter varandra. När man satte ut den så hade man ofta en stenarm ut från land men inte alltid. I mycket gammal tid lär man ha haft lösa ginarmar till kassen. I så fall måste man ha fäst träramen vid botten vid ett par pålar och så sträckte man ut kassen. Ryssjans bakände hade en öppning som nu var hopsnörd och en lina sträcktes till en påle. På djupare vatten lade man en lång lina, en ankarkrabba och en vaka, så att man kunde lyfta upp ryssjans bakände och öppning i en ökstock.



De nyare ryssjorna - kassarna hade fasta ginarmar. Man kunde ha en, vanligen då rakt mot land så att fisken styrdes ut mot ryssjan eller så kunde man sätta ryssjan parallellt med stranden och ha två ginarmar som "välkomnade" bytet. Placeringen berodde på fiskens vanor och dom var välkända för de gamla skärborna.

Ryssjorna - kassarna användes mest i vår fisket efter gädda men även vid andra tillfällen och efter annan fisk.

Förutom våra små ryssjor fanns det även så kallade storryssjor längs övriga delar av vår kust, dessa kom dock hit relativt sent. Jag skulle gissa på de sista årtiondena på 1800-talet och i vårt sekels början. De byggdes oftast av fiskarna själva så kostnaden blev i stort garnkostnaden.

En speciell variant av ryssja - kasse var ålryssjan, den var tidigare vanlig nere på Smålandskusten men här uppe hos oss betraktades ålen knappast som människoföda då den ansågs livnära sig på de drunknades lik. Men när fiskuppköparna från Stockholm efterfrågade ål så fiskade man ål. Konsten lärde man av en inflyttad smålänning som lär ha hetat Pettersson.



Kasshus
stockhus

Ålryssjan bands mera finmaskig än vanliga ryssjor och den avslutades med ett kassus. Från början använde vi en urholkad trästam, en sådan där med kämröta som gick lätt att kratsa ur. Den såg då ut som ett rör och dess ena ände anslöts till nätryssjan och den andra försågs med en plugg. Trädstammen - röret hade rader av små ventilationshål uppborrade så att ålarna inte skulle kvävas innan ryssjan vittjades.

Det här kassuset ställdes sedan på en åka, en träkälke med medar som belastats med sten så att den stod stadigt på sjöbotten. Kälken, åkan ställdes på botten på grundvatten och släpades försiktigt ut på lämplig plats efter en roddbåt.



Åka med kasshus

BW-94

Efter fångst och vittjande förvarades ålarna i speciella sumpar som gärna lades på litet djup (2-3 m) ty om vattnet var för varmt blev det dåligt med syretillgången och ålen dog.

Den här gamla typen av "Kasshus" som jag berättat om ersattes ganska snart av en flätad korg, Det var den gamla vassen i sin mest avancerade form.

Metkrok

Som jag nämnde inledningsvis är metkroken en väldigt gammal konstruktion. Den är känd sedan stenåldern. När jag var barn en gång så träffade jag en farbror som var arkeolog och han

visade en metkrok av ben men påstod också att man hittat metkrokar av sten, skiffer vill jag minnas att han sade. Jag var väldigt skeptisk. Inte kunde väl en skifferkrok hålla om en fisk svalde den och drog för att komma loss.

Som grabb i 12 - 13 års ålder var jag på Historiska Museet och efterfrågade metkrokar av ben. Jag minns att jag mätte upp den mycket ordentligt och var speciellt noga med att fastställa själva krokens skevning.

Så försökte jag hitta en lämplig benbit att tillverka en kopia utav. En självdöd höna fick släppa till materialet och jag filade och slipade på min krok i flera dagar (fick hjälp av pappa förstås).

Så var det dags att premiärfiska, jag valde mitt bästa abborrställe, agnade med en fet metmask och hade ett rejält sänke. Kork som vanligt och så var det bara att sätta sig och vänta. Jag hade också ett vanligt metspö och på det nappade det med jämna mellanrum. Så småningom efter ett tiotal daggmaskar och annat besvär fick jag napp på benkroken, då hade jag haft den ute i 7 1/2 timme!! Tänk vad nutidens abborrar har blivit bortskämda sedan stenåldern.



Jag vet inte om man gjorde metkrokar i brons, men efter järnets inträde så vet vi att det fanns metkrokar av järn. Man hade inga korkflöten på den tiden utan använde en bit täljbark som man rullade i kalk till skydd mot röta.

Från den här enkla metkroken till dagens tafsade metkrokar är steget långt och det finns också en rad sidospår. Vi kan börja med *ståndkroken*.

Ståndkroken användes mest till fiske i vassvikar. En stör kördes ned i sjöbottnen. Ståndkroken var en litet större metkrok som sattes på en lina av lingarn 8 - 10 m lång beroende på vattendjup och annat. Först kortade man upp reven med hjälp av en Y-formad alkivist. På den lindade man upp reven så att den lätt kunde löpa ut igen. En levande mört eller löja sattes på kroken som sköts in straxt under skinnet med kroken framåt. När sedan gäddan (havsvargen) kom och slök bytet blev den fast. När så gäddan började gå fram och tillbaka och köra ned i bottnen för att bli fri så löpte reven ut från klykan. Fiskemetoden var effektiv men krävde att man vittjade med små intervaller, annars gick gäddan loss igen. Med tiden förstärktes krokens "tafs" genom att den gjordes av mässingtråd.

Genom att klykan sattes en bit ovanför vattnet såg fiskaren redan på avstånd att här var det napp och då rodde han försiktigt fram.

Ännu under sista kriget 1939 - 45 var ståndkroken i flitigt bruk. Den användes både vid fiske på is och i öppet vatten men fick snart en konkurrent som snart skulle ta över helt och hållet: Gäddsaxen. om den skall jag berätta senare.

Är det någon som kommer ihåg långreven? Atminstone jag förknippar den med min barndoms sommargäster. Man hade en låda bestående av fyra hopslagna brädor utan botten eller lock. i ramens överkant hade man sågat med inskränkt såg en rad skåror, oftast 15 eller 20. Till botten hade man antingen nätknutet segelgarn eller hönsnät. Sommargäster agnade oftast långrevskrokarna med daggmask, skärgårdsbor hade merendels bitar av rå fisk.

Själva reven kunde vara 100 m eller längre. Man började med en sänksten, så hade man en vakare med tamp. Beroende på vattendjupet så förberedde man fisket genom att beta (agna) krokarna och hänga em på utsidan av lådan i sågspringorna. varje krok hade en tamt omkring 30 - 40 cm.

När man lade ut reven började man med sänkstenen, lodade djupet och satte fast vakan. så fick reven gå i en bøj ned på djupet. Här förekom ibland hjälpsänken. Krokarna var på förhand knutna vid revlinan med tamparna och skulle antingen hänga någon dm ovanför bottnen eller ligga på den. Man lade ut reven på kvällen och vittjade (tog upp) på morgonen. Man fick inte lägga ut på släta sterila bottnar utan tång ty då blev det intet.

Under krigs- och krisåren då fisket var som mest intensivt varierades tekniken något. Vi använde inga lådor hade bara den sågade brädan med upp till 100 krok på. vi satte den färdigagnad i en plåtklämma som vi fixat på vrängernas insida i ökstocken. Reven hade vi på en löpande rulle. När vi lade ut reven knöt vi på krokarna allteftersom och lämnade sterila fläckar ofiskade. Vi hade långa revar på rullen (upp till 2000 m) och vanligtvis var det omkring 500 krok på en sådan rev.

Köpare? Ja restaurangerna i Stockholm köpte all fiks de kunde få men betalade gräsligt dåligt. Militärörläggningar i skärgården med beredskapsgrubbar var bättre kunder och fick oftast den bästa fisken.

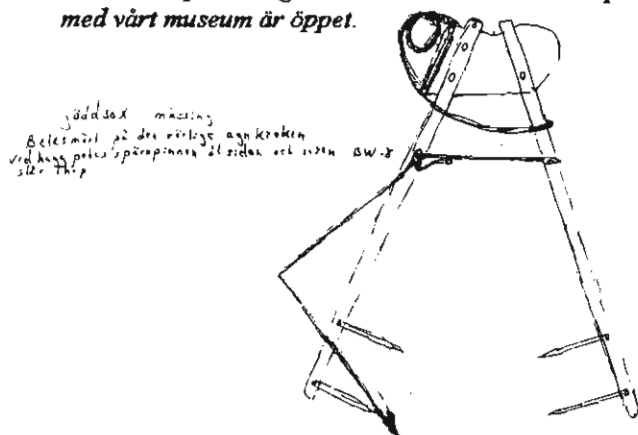
När man tog upp långreven tog man bort alla krokar som det inte fanns fisk på och satte tillbaka i skåorna annars blev det en stor oreda av alltihop med krokar och hoptrasslade tafsar.

Ännu på 1950 och 60-talen fiskade många av mina grannar med långrev.

När det gäller fiske med krok på större djup så hade man i Norge och på den svenska västkusten ordnat det så att fiskelinan (man hade inte spö) slutade nedtill med en 20 - 30 cm tvärpinne i vars ena ände satt den betade kroken och i den andra en motvikt. Nu kunde inte fisken slita sig loss så lätt och gå fri

Gäddsaxar

Jag har inte lyckats klura ut när den första gäddsaxen sattes ut här i våra skärgårdsvatten men det bör ha varit före sekelskiftet. I hembyggsföreningens samlingar har vi ett par gamla gäddsaxar som den nyfikne kan studera *sommartid på lördagar när Oxhalsö Båtsmanstorp med vårt museum är öppet.*



De här gamla saxarna är gjorda i mässing och delarna är nitade. En kraftig stålfjäder får saxen att slå. Man sätter betesmörten på den stora vinkelkrökta tenen med hulling i ändan. Saxen dras upp, spänns och spärpinne sätts på avsedd plats på betesten.

När gäddan hugger betesmörten petas spärpinne åt sidan och saxen slår. Saxen har i sina käftar raka skarpa spetsar.

Detta var säkert ett mycket effektivt fiskeredskap, men det hade flera nackdelar. För det första så sargades de fångade gäddorna svårt och glupska smågäddor kunde nog huggas i två delar. Om man själv skulle äta gäddan så spelade det väl inte så stor roll men till avsalu var det värre. Dessutom ligger Blidö så långt från Stockholm att vi vanligtvis sålde levande färsk fisk dit.

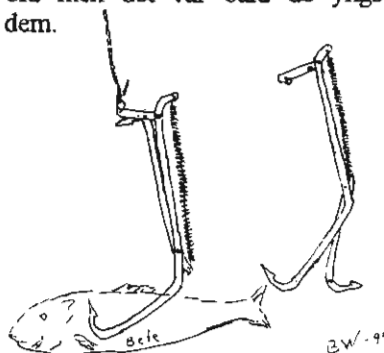
Jag vet att bl.a. maskinisterna på de första ångbåtarna i skärgården ibland gjorde egna konstruktioner av gäddsaxar och sålde.

Så småningom konkurrerades sidoslagssaxarna ut av en annan konstruktion, den som finns än i dag och som egentligen är *underslagssax*. Den är ju så konstruerad att

saxkrokarna slår in i gäddans skalle utan att de matnyttiga partierna skadas. Vår moderna gäddsaxkonstruktion framgår bäst av en teckning.

Fisket med gäddsax, både av den gamla och den nya konstruktionen skedde dels sommartid (öppet vatten) på samma indikationer som för ståndkrokar, dels som ofta vid vinterfiske från is. Man högg upp en vak c:a 30 cm i diameter, helst med en gipa i ena kanten. Saxen spändes och agnades och släpptes ned i vaken så att saxen satt 20 - 30 cm ovanför botten. Till lina användes segelgarn eller något grövre (ej mattvarp). Man lindade reven några varv kring en lossbruten algren som lades på isen och som vanligen frös fast efter något dygn. Ett hugg med isbilen straxt bredvid vaken och så satte man en alruska som markering. Den losshuggna isen från vaken användes för att packa omkring ruskan. Litet vatten ur vaken så att det hela frös ihop.

När man vittjade hade man ofta sparkstötting, en gammal säck att ta fisken i och en yxa plus en algren formad som en hockeyklubba. Isbill för att pröva och fresta isen. Isdubbar var givetvis bra men det var bara de yngsta som använde dem.



Om det varit snödrev under natten kunde det vara svårt att hitta vakhålen. Därför satte vi alltid alruskorna på vakens sydsida.

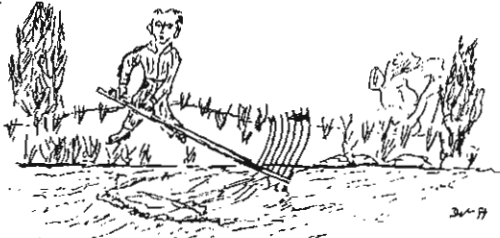
Nu skrapade man bort snön från isen och högg med yxan upp hålet, som rensades från isbitar eftersom reven löpte i gipen minskades risken att man högg av den av misstag. Den nyssomtalade vinklade algrenen kördes ned i vaken och så förfångade man reven och såg efter om något gått på. Om en gädda huggit så gick den ofta och körde runt för att komma loss så det kunde vara knepigt att få upp den, speciellt om det var gammalgäddan. Då fick man först vidga vaken ordentligt. En gädda på 8 - 10 kg är mycket svårare att få upp än man tror.

Sent på vårvintrarna har jag även varit med om att lakar huggit, oftast då på bete som varit dött.

Harkan

Tänk dig en lie med förlängt skaft men försedd med två handtag, orvar. I stället för lieblad

har man ett antal parallella järntenar som bildar en kam. Fiskaren står vid ett dike eller ett trångt sund och slår med harkan som med en lie vid dikesslätter så att järntenarna sveper över dikets botten. Man ljustrade fisken från sidan. Det innebar ett fruktansvärt djurplågeri och många fiskar kommer undan skadade och sargade. Redskapet kan heller inte ha varit särskilt effektivt. Det användes säkert på lekgäddor och kanske på stimfisk som inte hann undan.



Det finns idag harkor på en del av våra museer bl.a. Norrtäljemuseet. Att redskapet funnits hos oss en gång är väl bortglömt av de flesta men ortnamnet Harka vid Norrtäljeviken södra strand på gränsen mellan Frötuna och Rådmansö ger oss en påminnelse. (Anm. Det finns även ett annat redskap som används vid träkolning med samma namn).

Gäddsnarning

En annan udda fiskemetod är att snara gäddor på våren när de går upp i diken och på översvåmmade mader. Albert Engström har berättat om det här fisket som han själv deltog i under pojkåren. Pojkarna låg på skuggsidan på en bro över ett vattenfullt vårdike. Snarorna hade man själv snett ihop av mässingstråd. Den hade löpögla i änden och fiskaren låg moltyst kanske i timmar tills gäddan kom och stack huvudet igenom snaran. Då gällde det att snabbt rycka till och slänga upp fisken på land. Det krävde mycket stor tillgång på lekgäddor och mycket stort tålamod.



Metoden har även praktiserats hos oss i trånga gamla sund som växt ihop till diken av landhöjning och vassstillväxt. Då vi i gammal tid inte hade mässingstråd så fick pojkarna använda hästtagel och då blev det ännu svårare att fiska.

Idgropen

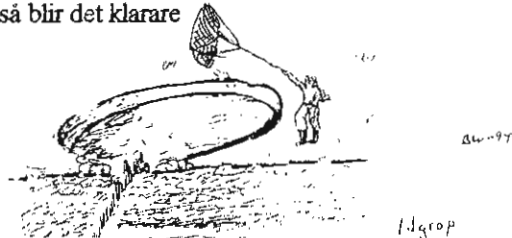
Idgropen är nog den minst kända av alla fångstmetoder för fisk som jag berört här.

Placeringen var väldigt viktig. Först och främst gällde det att hitta en plats där iden vid lektiden samlades i stora massor, sedan skulle stranden helst vara lerig eller sandig, absolut inte berg och helst inte stora stenar.

Man grävde en rund grop med avfasade kantvallar med en diameter på ungefär 15 alnar vilket i moderna mått blir 9 - 10 m. Den behöver inte vara exakt cirkelrund men skall tangera strandlinjen. Djupet med vatten borde vara c:a 1 aln (60 cm).

Efter avslutad grävning snyggas man till och jämnar av från lösa lerkakor och så gräver man igenom och låter dammen vattenfyllas. Sedan får man vänta några dagar tills vattnet klarnat. Är det lera eller gammal dybotten kan man inte längre gå på dammens botten utan risk att sjunka ned. Först skor man inloppet med sten av olika storlek och får en öppning på 1 - 1 1/2 aln.

Sedan gäller det att spärra så att den fisk som går in inte bara går ut igen. Man satte en ginarm som började vid en stolpe ett par alnar in i dammen och sedan fortsatte rakt ut vinkelrätt mot stranden. Den kompletterades med ett par fångstarmar som i V-ställning utgick från ginarmen och mötte ett par andra fångstarmar som utgick från stenskoningen. Det verkar krångligt men titta på skissen så blir det klarare.



Sådana här idgropar hittar man numera oftast med botten på en nivå ca 1 - 2 meter ovanför nuvarande medelvattenstånd och nästan alltid placerade vid gamla sund.

När man vittjade idgropen använde man speciella bredhåvar.

Inne på fastlandet har jag sett ett par idgropar till gamla vikar och sund som landhöjningen gjort till fastland. Nivån kan då vara svårare att uppskatta utan avvägningssinstrument.

De yngsta, som en vid Sikmarsundet, har troligen använts under andra halvan av 1700-talet. Det omtalas vid mitten av 1800-talet som uttjänt. Idgroparna hade en viss förmåga att samla drivande tång och flytgyttja, så man fick ofta rensa dem. Även ras från kanterna förekom.

Metoden att fiska med idgrop är troligen mycket gammal och jämförbar med fångstgroparna för älg och andra bytesdjur på land. De kan gå tillbaka till äldre järnålder och kanske ännu längre.

Den fisk som fångades här var id och även vårmört. Efter en lång vinter med saltfisks i kosten och ensidig, vitaminfattig diet var man inte så grädden när färskfisken kom. Alla hade inte del i bynoten utan fick lita till grannars givmildhet.

Torkade gäddor saltströmming och färskfisk.

Jag talade inledningsvis om torkade gäddor som exportvara. För att få fram produkten krävdes naturligtvis främst ett intensivt gäddfiske och sedan möjlighet att få fram den torkade fisken.

Det som sedan utvecklade sig till kronofisken i ytterskärgårdarna där strömming för insaltning var huvudfångsten motsvarades av vårens gäddfiske. En intressant fråga i sammanhanget är hurdana torkställningar man hade. Troligen liknade de konstruktioner som vi har varit vana att se i Norge och på Island men tidigare också på den svenska västkusten, då avsedda för torskfiskar. Jag har själv strövat omkring på en del gamla kronofiske platser som Röder, Stora Nassa, Härsten och även på Svenskhöga på jakt efter stenskoningar att stötta torkställningar med, men jag har inte hittat något. Ännu, är kanske bäst att tillägga. Dessutom måste vi ha klart för oss att det som idag är mellanskärgård en gång var ytterskärgård. Det betyder att jag kanske har letat på alldeles fel platser. Framtida fältundersökningar får klargöra detta.

Går vi så över på saltströmmingen så är den desto mer känd. Skärgårdsborna har åtminstone sedan medeltiden bedrivit sitt strömmingsfiske efter mycket strikta regler. Man samlades på eftersommaren/förhösten vid fiskeskäret. Inte bara skärgårdsbor förresten. Borgarna i Sigtuna och Strängnäs hade också fiskerätt här ute och utnyttjade den. Man lottade ut skötläggen mellan delägarna och man fick inte börja fiska förrän på given signal som kunde vara hornstöt, en trumvirvel eller en flaggsignal. Skötläggen var fasta och man lade ut sin krabba markerad med en skötklubba. Efter dagens eller rättare sagt nattens fiske tog man iland skötarna men klubba och krabba fick ligga kvar.

Några fiskande familjer (det här rörde hela familjen) hade bod eller del i bod, men de flesta bodde i övertäckta bergsskrevor eller hade halvskutan eller storökan med sig och bodde ombord. det var mycket arbete med att gåla strömming och salta in den. Saltet kom i äldre tid från gruvor i norra Tyskland, några vid Lüneburgerheden var tidigt i drift. Långt, långt senare fick vi salinsaltet från Portugal, Italien och det finaste från Cap Verde.

Med saltströmmingen i kaggar och tunnor för skärgårdsborna till de stora marknaderna i

Enköping, Öresundsbro och Uppsala för att sälja och byta sina produkter. Ett gammalt bytesmått var 3 tunnor råg mot en tunna saltströmming, ett bra pris kan det tyckas.

Det var först i början av detta sekel som saltsillen slog ut saltströmmingen från kosthållet på landet. Drängar och pigor vågrade äta strömming och krävde sill. Sista gången Svartlögaborna for med saltströmming var på tidigt 1920-tal då de for till Öresundsbro, seglandes och roendes.

Utskärsfisket var lagligen strängt reglerat som framgår av den Fiskestadga som 1450 antogs på Huvudskär där Eringisle Nilsson fick den uppläst och godkänd. Han var medarbetare till Karl Knutsson. Kommer vi sedan över till färskfisken så var det främst gäddor och ål (den senare från mitten av 1800-talet) samt simpör.

Blidö ligger så långt från Stockholm att det var svårt att ro in färskströmming till staden för försäljning. Värmdöbor och Vaxholmarna hann före. Men när det gällde färska levande gäddor var man bättre rustad. Stockholm hade sedan Medeltid haft ett Fiskareskrå och fick på 1700-talet ett Fiskuppköparenskrå, vars medlemmar for runt i skärgården och köpte upp fisk. Från början hade stadens egna fiskare gjort detsamma när den egna fångsten inte räckte till.

Fiskuppköparnas verksamhet lagbands, man fastslog första datum för fiskköp och exakt vilka platser det gällde, inom Blidö socken blev det från slutet av 1600-talet till mitten av 1800-talet följande platser: Alsvik, Blidögård, Furusund, Glyxnäs, Kolsvik, Norröra, Söderöra, Oxhalsö, Skälbottna, Sunda, Vagnsunda och Yxlö.

Fiskuppköparna hade stora segelsumpar, snipor om 10 - 12 m längd med en kajuta midskepps och akterskeppet avdelat med ett svallskot och uppborrt till sump. Sumpen var ofta avdelad, för gäddor är stundom kannibaler.

Efter skrävasendets slut övertog en del fiskande skärbor transporterna med segelsumpar. Det finns fler exempel på det från Blidö.

När man låg i Stockholm och skulle sälja levande gädda så gällde det att hålla den levande. Man höll till dels i Franska Bukten och dels vid Munkbron där man sålde direkt till hushållen. I Stockholm fanns det speciella "sumprunkare" som trampade och vaggade sumparna så att nytt vatten pumpades in. I nyare tid flyttades fiskförsäljningen till Östermalmstorg.

Jag nämnde tidigare Hornsimporna vilka ansågs av sekelskiftets stockholmsborgare som en delikatess. På torget såldes de i "kast" (4 stycken).

Man högg av simpstjartarna och knaperstekte dem i smör!

Abborre har vi naturligtvis också fiskat och sålt men då bara lokalt till sommargäster. De hade så kort hållbarhetstid och det här var före kylskåpens tid. Plattfisk som sandskäddor skattade skärgårdsborna själva väldigt högt men jag tror inte att mycket gick till avsalu. De bästa fiskeplatserna för dem låg dessutom i ytterskärgården.

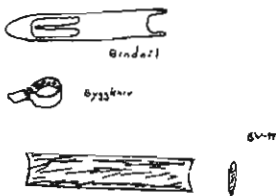
När det gällde ålen så blev nog den största delen av fångsten rökt, men det var inte så många skärbor som ägnade sig åt den konsten. Vi flådde ålen i gamla tider för ålskinn hade en magisk effekt på vissa sjukdomar och det urkokta ålfettet lär bl. a. ha botat starr och blindhet fast ormfett var ännu bättre.

Brunnsålen skall vi heller inte glömma. En ål i brunnen och alla små sniglar och andra smådjur som ramlade i blev garanterat uppätta och brunnsvattnet förblev oinfekterat och rent. En brunnsål kunde leva i 10 år och mer. Den inkokta ålen lärde sig skärborna äta av sommargästerna men de åt med "långa tänder".

Bindnålar, kavlar, skötvikter och bindtyvor.

Alla som försökt sig på att binda en häv eller laga nät vet hur viktigt det är att ha en bra bindnål att ha bindgarnet på och så rätt kavel.

För länge sedan var det mycket vanligt att en skärgårdskvinna hade ett bälte som höll upp kjolen, i vilket hon bar dels en ring med nycklar - den gifta kvinnans insignium på att hon var gårdens härskarinna och ägde bestämma över hus och visthusbod - men ofta också en rikt broderad väska ungefär 15 x 15 cm med en träns i ovansömmen. Det var alltså en hopsnörbar påse. Den finns i stort sett över hela landet under olika namn. Hos oss kallades den *pryska* (kanske har namnet med Preussen att göra) i den bar kvinnan elddon och här i skärgården hade hon ofta en bindnål av sälben med d:o kavle i maskstorlek för skötar. Jag har själv en sådan nål plus kavle som ägdes av min mormors mormor. hon fick en i fästmansgåva troligen 1809.

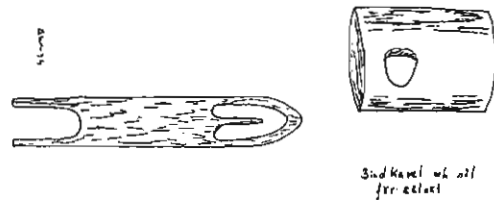


Bindnålen skulle vara elastisk och mjuk och fick inte fastna i garnet. Därför var ben bra men

annars gjordes en del i trä vanligen try eller idegran. Sedan blev det modernt att göra dem av kasserade delar av avbrutna turnstockar och idag är det plast som gäller. Fast jag använder fortfarande den gamla av ben ibland!

När det gällde bindnålen använde man bara ett fåtal storlekar. Det enda kruxet var att den måste kunna gå igenom maskan. Störst (grovmaskigast) hos oss var ju gäddnät och torsknät, laxen var så pass ovanlig förr att vi inte fiskade den speciellt men flundran får vi inte glömma.

Så blir det ett långt hopp till sälvätet. Där är kaveln så stor att man tvingas ta håll i den så att man kan stoppa in vänster tumme och hålla den i ett fast grepp. Bindnålen till sälvät brukar vara 1 1/2 fot.



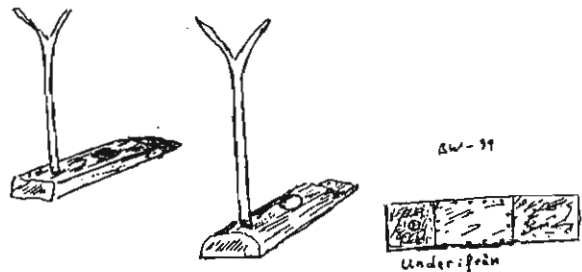
Så över till skötvikten. När man band strömmingsskötur så använde man förr lingam och det blev hårt och risigt ganska snart. Det innebar att när man skulle laga en söndertrasad sköte så satte man i en vikt för att sträcka ut maskorna och få ordning på dem.



skötvikt
av spetsen av ett kohorn

Dessa skötvikter som var mycket vanliga bestod av spetsen av ett kohorn som sågats upp för att kunna hängas, se ovanstående teckning.

Visst kan man bygga och bo nät och använda ett dörrhandtag som fast punkt men bindtyvan eller byggtjuvan är överlägsen. Den består av en bottenplatta som golvstöd och en tvådelad gren, tjuvan vilken sträcker sig upp ungefär en meter från golvet.



Tjuvstocken kan vara av två typer, den ena består av en grov handbilad plank på 4" (platt alltså) och ett fyrkantigt hål som går ner i plankan

ungefär 3 tum i vilket man kan förvara bindnål, kavel samt garn. Den andra typen av bindtyva har en avfasad stock som bottenplatta. Sedan holkar man ur stocken underifrån och fyller i med ett tunt lock. Ett runt hål från ovansidan c:a 12 - 15 cm i diameter, det förvaringsutrymme man får på det sättet är mycket större än det i plankan.

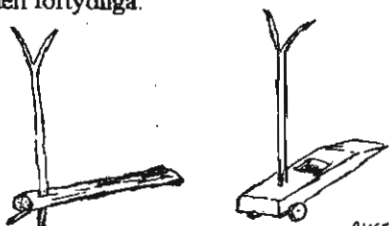
Den platta plankan brukar kallas den nordliga varianten, den ur en stock för den sydliga, åtminstone sa äldre folklivsforskare. Gränsen mellan de båda varianterna brukade anges till Norröra - Söderöra.

Men pojkar gifter sig och tar med sig bindtyvor som arvegods så det blev nog en blandning ändå.

Det är ytterligt viktigt att bindtyvans gren är slipad slät utan knottor och ojämnheter som kan fastna i skötar och annat garn. Förr sade skärgårdsbor att "en bindtyva är inte bra förrän efter tre generationers användning".

Nu är det inte så enkelt med bindtyvans geografiska spridning som ovan antytts. Nere på Smålandskusten hittar vi en annan variant. Det är "bottenstocken" en ganska smacker bit av en gran, där man bevarat två grenar som ben och stöd. Då hade man bindnål och annat i en svarvad dosa eller spånask.

På den baltiska sidan med de gamla svenskbefolkade öarna hittar vi en fjärde variant, den gamla plankan som nu försetts med två trähjul framme vid grenändan så att man med foten kan dra den fram och tillbaka på golvet. Även denna gång får bilden förtydliga.



Kanske kan det vara idé att ta med byggnaden här också. Den består av en platt järnbit som rullats till ring och där andra änden vinklats ut i en 2 - 2 1/2 cm lång arm tillsmidd och slipad som en kniv. Ett ytterligt praktiskt redskap som man sätter på höger ringfinger med kniven inåt handen. När man bygger, binder och lappar nät är den behändig att ha när man kapar garnet. Det fanns åtminstone förr i världen i varje bindtyva. Ofta satt den på bindtyvans gren när denna inte användes.

Isnot

Det här var vårvinterns fiske. Mest var det gädda man sökte men man fick också en massa annan fisk "på köpet"

Notdragena skedde alltid på gamla beprövade ställen eftersom botten måste vara jämn och slät utan vassa stenar eller vrakdelar som noten kunde fastna i. Ofta hade notdragen nyttjats i generationer.

Man började med att väcka upp nedsläppsvaken så där en 2 - 3 m lång och 6 - 7 m bred. Sedan väckte man upp en serie småvakar så att notens armar efter nedsläpp skulle liksom famna området. Tvärs emot nedsläppsvaken kom till slut "oppdrätten", där man tog upp noten igen.

Noten bestod av en kil (det var den förnämsta delen) och så notarmarna. Notarmen avslutades med ett ok av trä. Den var genomborrad med klena hål och notgarnet var fastknutet genom dem. Mitt på oket fästes senare en draglina, ett tög. Vid vårt vinterfiske hade vi långa stänger 8 - 10 m långa och 3 - 4 tum tjocka med smaländan främst. I bakändan en ring tågvirke och någon gång järn. I dessa stänger, man hade två vid varje notdragning, fästes tög.

Stängen stackes ned i nedsläppsvaken och riktades mot den första lilla vaken. Man hade nu två verktyg dels en nottyva dels en notkrok.

Nottyvan var en klen trästock 5 - 6 tum med tvärslä i överänden. Nedtill var den järmbeslagen så att den bildade en käft som kunde greppa notstängen och styra den mot nästa vak, så sköt man fram stängen under isen.

Vid nästa vak stod en gubbe med notkroken och försökte fänga stängen och dra den synlig i vaken. Nu kom första gubben igen med nottyvan och siktade på nästa vak o.s.v.

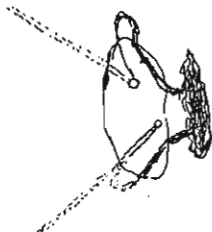
Det var viktigt att man fick ut nöttögen parallellt. När man nådde maximal bredd på nöttögen så drog man upp en stump av linan och stack en famnvedsbit under som låsning.

Vid små notdrag kunde man nå ända fram till oppdrätten med tågen direkt annars fick man dra i etapper men då smet mycket fisk ur kilen.

Alltnog, när hela nöttöget var ute var det dags att släppa ner notarmarna först och sedan kilen. Sedan drog man med armkraft i tågen så att notarmarna öppnade sig. Det var därför famnvedsbitarna låg på plats. Det här var ett okristligt slit och ändå var det värsta kvar. När blåsten ven över isen och alla vantar var blöta och sälsskinnstövlarna likaså, då var det dj.....

I en vanlig skärgårdsby hade man speciella bynotar som alla självägande bönder i byn hade del i och skyldighet att hålla i skiok och rätt till part i fångsten. Backstusittare och dagakarlar var

välkomna med sitt arbete och fick också sin beskärda del. För att det här arbetet skulle löpa smidigt som planerat hade man en notkung och det behövde inte vara den rikaste bonden i byn, men den skickligaste arbetsledaren



När man kom till oppdrätten vare sig detta skett i ett sammanhängande drag eller man fått ta nya tag och flytta fram notstängen i etapper, så skulle nu noten upp på isen. Det var ett viktigt och arbetskrävande moment, man slet och drog upp noten aln för aln. En rad gubbar stod med forkar vid iskanten och gestlade tillbaka den fisk som ville smita ut.

Det fanns hjälpmedel att spela upp noten med, gubbarna kunde koppla på en "notkäring" - en vinda av trä och spela upp töget. Ibland hade man också hästar, små russ som fick slita och dra. De hade då broddade skor.



Det var spänning när notarmarna kom opp och vattnet droppade av garnet för att sedan frysa. i överkanten på notarmarna hade de flöten av tallbark, om man drog vinternot på grunt vatten var dessa oftast skodda med halm för att de inte skulle fastna i isens undersida. Notarmarna var också försedda med sänken. I äldre tid utgjordes dessa vanligen av bockhorn. De var runda och fastnade inte så lätt. Långt, långt senare skulle sänkena bytas ut mot tegelsänken med utseende som en spole med hål igenom eller vanliga stenar med "midja" och flötena blev nu av kork.

När man fått upp noten tömdes den snabbt på sin fångst och så förflyttade man sig snabbt till nästa notdrag med noten på en kälke. Ofta frös garnet under den transporten och då fick man först blöta noten innan man kunde dra ut den igen under isen.

Fångsten sorterades och fördelades efter andelar och barmhärtighet. De gamla och sjuka glömdes inte. Det här gav ju färsk fisk i hungriga magar som länge mättats med saltsrömming. Efter avslutat vinterfiske delades noten upp igen på

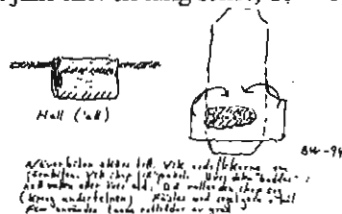
andelsägarna och var och en fick se över och lappa sin del.

Noten var bunden av grovt garn, närmast så kallat segelgarn. Maskstorleken var störst ute i armarna och tätare i kilen framför allt den sista delen längst in. Armarna var ju till för att styra fisken, inte fänga den.

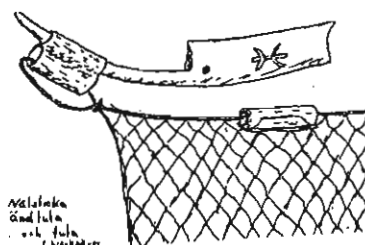
Tutor och hallar, ändtutor och nätstickor.

För den som bara upplevt nylonäten, spunna och heldragna och som köpt dem färdigbodda är det ett långt steg till gångna tider nät. När nätslingan var färdigbyggd skulle den "bos". Man fäste slingan maska för maska vid överteln och man bodde in, det vill säga maskan fick bara täcka 3/4 av sin matematiska bredd. Detta gjorde att nätet var smalare upptill än i underteln där man bodde fullt ut. det gjorde att nätet blev utställt som en dansklänning. Allt för att det skulle fiska bättre. Innan man bodde hade man försett överteln med tutor, stycken av björknäver tillskurna till rektangulära bitar. När de baddades i hett vatten eller hölls över öppen eld så rullade de ihop sig. Detta utnyttjade skärborna och försåg på detta sätt övertelnen med en rad tutor på jämnt avstånd. Tutorna var nätets flöten.

På motsvarande sätt försåg man undertelnen med en rad hallar, "små paket" av näver med en bit järn eller en tung sten i, det var sänkena.



På sidorna hade man en enkel teln ofta av klenare slag än ovan och under. Vid ovanterlen (ovantern) satt i nätets ena ände en nätsticka och i den andra en ändtuta. Ändtutan var försedd med en extra hylsa lagom att sticka in nätsickan i (se bild). Nätstickan skulle helst vara av eneträ. Den måste vara välpolerad så att inte nätgarnet fastnade i den i onödan. Det här gjorde att gamla nätstickor användes i långa tider. I början av det här seklet kunde man hitta nätstickor från 1700-talet och äldre i många sjöbodar. Sedan dess har väl många bränts upp, men jag har räddat några



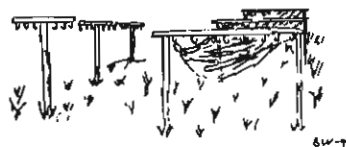
När man tog upp nätet ur sjön så "fiskade" man det på pekfingret tills man kom till ytterändan och nätstickan, då var det dags att skifta till den och spärra med ändtutan. Att nätet var någorhunda rätt var ju av betydelse både när man skulle gista och plocka ner det torkade nätet ur gistan och hänga det i sjöboden.



Vid riktigt busväder fick man ibland ta upp näten över tenarna det vill säga man drog upp det och drog i både över och undertem. Tillsammans var temarna starkare än ensamma, men man fick ett stort arbete med att reda efteråt.

Vid krigsslutet 1944 - 45 kom en ström av baltiska flyktingar hit till vår skärgård. De förde med sig en teknik att bara fästa var fjärde maska vid underternen i nätslingan och låta de övriga bli löpmaskor. Det gjorde att belastningen fördelades och man slet inte sönder nätet så lätt.

Om man hade många nät att gista avände man en utbyggd varaianst av gistgård. Den användes även av strömmingsfiskare för skötar och av utsjöfiskare för extremt djupa nät (se bild). Den här typen av gista minns jag framför allt från Gamla Grisslehamn, men den har även funnits här.



Gistgård

Grimnät.

Grimnätet bestod egentligen av två nät, det ena kunde vara ett vanligt gäddnät (10 - 12 maskor per fot). Till det litsade man ett flundrenät så att övertelnarna var sammanfogade. Flundrenätet var ofta någon fot djupare så att när grimnätet lades ut bildade det en mana lösgarn. Man använde gärna gamla och trasiga flundrenät med revor.

Grimnäten användes främst på våren efter det egentliga fisket på lekgädda och sedan abborren ätit gäddrom och lekt själv. grimnätet lades ut längs en vasskant med flundrenätet mot vassen. Sedan stötte man av vassen med forkar (man gestlade) och skrämde ut de gäddor som stod där och lurade på byte. De rusade ut mot nätet och trasslade in sig i lösgarnet.

För strömmingsskötur som ju förr bands av lingarn vilket blev lite risigt som torrt använde man först en klåbock (det finns flera namn), en stång som man hängde sköten över och slog med en slät vidja eller rotting efter skakningen för att strömmingar som satt sig extra fast liksom ötter, tång och sleck. Till slut fick man handplocka de sista resterna.

När så sköten skulle torkas så använde man skötbräden. den bestod av ungefär 90 cm höga stolpar nedslagna i strandmarken i ett rutnät med cirka 3 alnars mellanrum. Ovanpå stolparna hade man spikat bräder. Man tog den våta sköten och bredde ut den över skötbräden med sänkna längs ena ändan och flötena längs den andra. Skötbrädans "höjdsida" skulle vara någon aln kortare än skötens djup. Garnet torkade fort på bräden och man drog isär partier som fuktats ihop.

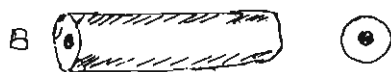
Skötbräda, gista och klåbock.

Det har alltid varit viktigt att ha sina fiskeredskap i gott trim och vårda dem. Idag när alla har nylonnät går det kanske bra ändå att slarva någon gång, men förr var det katastrof att slarva. Tång och sleck som fastnade i nät och fick torka var ett elände att få bort, dessutom bidrog det till att garnet ruttnade och det hade ingen skärgårdsbo råd med.

Alltså, för vanliga nät använde man gistgårdar med träställningar och i äldre tid träkrokar av ene. Senare blev det galvad ståltråd. De här gistgårdarnas utseende har väl dokumenterats av konstnärer som Axel Sjöberg, Roland Svensson och inte minst Harald Lindberg. Ändå skall jag försöka visa i skiss hur de såg ut.

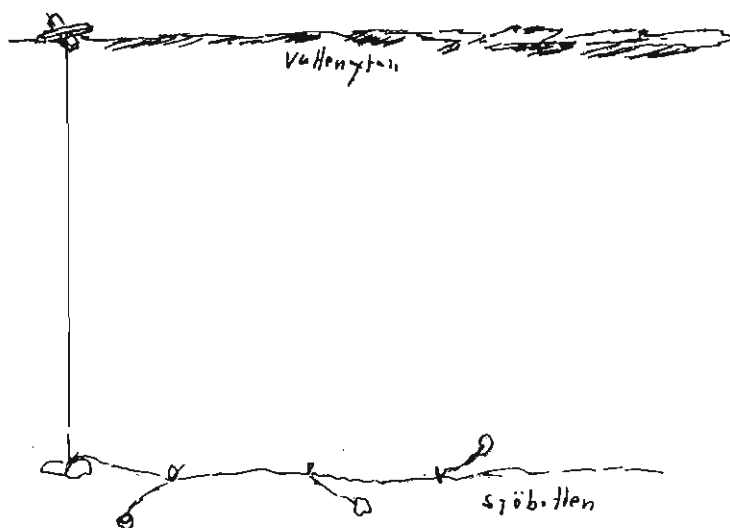


På ett par timmar var sköten torr. Sedan man kollat att allt rätt sig drog man samman sköten. Man knöt skötvarpen med genomträdningar så att man fick en enkel ögla, lindade upp sköten på armen och bar ned den till sjöboden.



BW-94

Tegelsänken
 Typ A fanns redan under medeltid
 Typ B Mkt ovanlig



Långrev



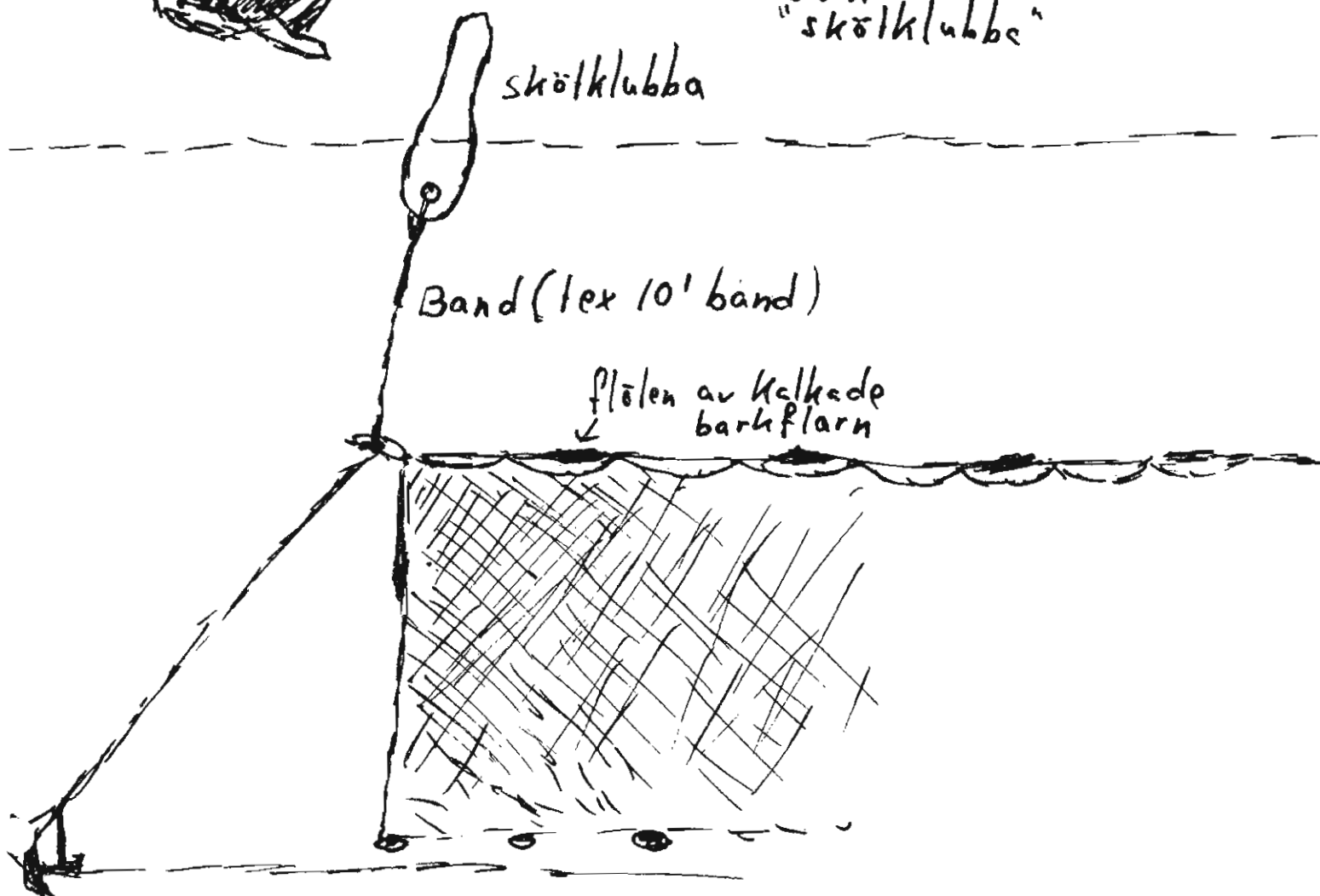
BW-94

krabba

20/ Benzinflaska
som
"skölklubba"

skölklubba

Band (lex 10' bånd)

flöten av kolkade
barkflarn

Sköten skissad är alldeles för grund
och storrammig. Skotdragen (krabban)
skall sträckas längre åt sidan
Vid undertern stensänken knits på plats





Skötarna avstenas och neds på ett
skötbeng. Strömning som inte lossnar när man
skakade eller klädde fick handpluckas
sköten skulle efter torkning vara klar för nytt lägg